

هۆكاری دابه‌زینی به‌های دیناری عیراقی به‌رامبهر دۆلاری ئەمریکی

26-12-2022

نووسه‌ره‌گان

مه‌حموود بابان

كورتە : سه‌ره‌پای لیدوانی به‌رپرسیانی بانکی ناوه‌ندی و دارایی عیراق، ته‌نانه‌ت سه‌رۆكوه‌زیران له‌باره‌ی ئەگه‌ری جیگیرکردنی به‌های دینار و گه‌رانه‌وه‌ی بۆ ئەو نرخه‌ی كه‌ بانکی ناوه‌ندی دیاریكردوو، رۆژانه به‌های دینار عیراقی به‌رامبهر دۆلار روو له‌ دابه‌زینه. ئیستاش (2022-10-26) به‌ 10 هه‌زار سه‌روو ئەو نرخه له‌ بازاردا مامه‌ئە پۆوه‌ده‌كریٲ.

سەرەپاي لىدوانى بەرپرسانى بانكى ناوھندى و دارايى عىراق، تەننەت سەرۋوكوھىزىران لەبارەى ئەگەرى جىگىركردنى بەھاي دىنار و گەرانەھەى بۇ ئەو نرخەى كە بانكى ناوھندى ديارىكردوو، رۇژانە بەھاي دىنار عىراقى بەرامبەر دۇلار روو لە دابەزىنە. ئىستاش (2022-10-26) بە 10 ھەزار سەرۋو ئەو نرخە لە بازاردا مامەلەى پىوھدەكرىت.

لەراستىدا، تەنیا بەھاي دىنارى عىراقى، تەمەن و لىرەى توركى و سوورى نىيە كە لە بەرامبەر دۇلار رۇژ بە رۇژ ھاپە دەكات، بەلكو دراوى و لاتانى زلھىز و ركابەرى ئەمريكاش لە ئەمسالدا رووى لە دابەزىن بوو. بەپىي ئامارە فەرمىيەكان، سالى 2022 زۇربەى دراوھكانى دىكەى جىھان وەك يەنى ژاپونى، يوانى چىنى، پاوھندى بەرىتانى و ئىرۇ بەرئىزەى -14% بو -6% بەھاكەيان لە دەستداوھ.

پەيوھست بە بەھاي دىنارى عىراقىيەو، لەمپۇژانەدا، پرسىارە سەرەككەيەكە ئەوھەى كە ئايا چارەنووسى دىنارى عىراقى بەرامبەر دۇلار بە دەردى تەمەن و لىرەى توركى و سوورى دەچىت ياخود بانكى ناوھندى عىراق دەتوانىت ھاوسەنگى بۇ نرخى دىنار لە بەرامبەر دۇلار رابگرىت؟

بەھاي دىنارى عىراقى بەرامبەر بە دۇلار ئەمريكى

دابەزىنى بەھاي دىنار بەرامبەر دۇلارى ئەمريكى واىكرد بانكى ناوھندى عىراق لەراگەياندراوئىكدا سى خال بۇ بەھىزكردنى بەھاي دىنار لە ھەمبەر دۇلار بخاتەروو، كە سەرنجراكىشتىرنىيان داواكردن بوو لە "بانكە تايبەتەكانى عىراق بۇ بەھىزكردنى بەدەگى دراوى بيانى خۇيان بەتايبەتئىش يوانى چىنى، ئىرۇ، دەرھەمى ئىماراتى و دىنارى ئوردنى" [1] ئەمەش وەك ھەنگاويك لە دژى رىكارەكانى بانكى ناوھندى ئەمريكى بۇ فرۇشتنى دۇلار بە عىراق لىكەدەرىتەوھ.

ھەرۋەھا، پلانەكەى بانكى ناوھندى عىراق بۇ زىادكردنى بەھاي دىنار لە ھەمبەر دۇلار، "كەمكردنەوھى ئالۇگورى دۇلارى ئەمريكى بۇ دىنار بۇ گەشتوگوزار ياخود كرىنى ئىنەرنىت لە 1470 دىنار بۇ 1465 دىنار، ھەرۋەھا داىبنكردنى بژاردەى فرۇشتنى دراوى بيانى لە بانكەكانى حكومەت لەلايەن عىراقىيەكانەوھ بەمەبەستى حەج، خوئىندن و چارەسەرى پزىشكى" لە خۇ دەگرىت.

دابەزىنى بەھاي دىنار بەرامبەر دۇلار بەشئوھەكە تەنیا لەماوھى چەند كاژىرئىكدا و لەرۇژى 25ى كانوونى يەكەمى 2022دا، بەرئىزەى 5.5% بەھاي دىنار بەرامبەر بە دۇلار كە بانكى ناوھندى عىراق دەخاتەروو كەمىكردووھ.

لەماوھى رابردوودا، بانكى فىدراالى ئەمريكى چەند مەرجىك ياخود رىكارى تووندى بەرامبەر بە فرۇشتنى دۇلار بە عىراق گرتەبەر، كە ئەوانىش برىتىن لە "پىشاندانى لىستى فرۇشراوى دۇلار بەناوى ئەو كەس و لاىەنانەى لە لاىەن بانكى ناوھندى عىراقەوھ پىيان فرۇشراوھ"، ئامازەش بەوھ كراوھ كەوا "پىيان فرۇشراوھ" نەوھك ئەو پارانە بۇ تىرۇرىستان و لاىەنى قەدەخەكراو بپوات" [2]. لىرەدا ھۆكارەكانى پىشت توونكردنەوھى رىكارەكانى بانكى فىدراالى ئەمريكى لەسەر عىراق دەردەكەوئىت، چونكە لە مانگى حوزەيران 2022دا، عىراق 1.6 مىليار دۇلار قەرزى ھاوردەكردنى گازى بە نەخت بە ئىران داوھتەوھ [3].

لەراستىدا، ئىستا بەروونى دەركەوت كەوا كەمكردنەوھى خستنەرووى رۇژانەى دۇلارى ئەمريكى لەلايەن بانكى ناوھندى، پەيوھندى بە رىكارەكانى رىگرىكردن لە پرۇسەى گەندەلى لە خستنەروو، لىپچىنەوھ لە كۇمپانىكانى سىپىكردنەوھى پارەوھ نىيە، بەلكو پرسەكە بانكى فىدراالى ئەمريكى و فرۇشتنى دۇلار بە عىراق.

ھەرۋەھا، لە خستەى يەكەمدا، كە بەھاي دىنارى عىراقى لەبەرامبەر دۇلار بەشئوھى مانگانە خراوھتەروو، بەروونى دەردەكەوئىت كە لەماوھى كانوونى دووھى 2021وھ بۇ كانوونى يەكەمى 2022، بەھاكەى رۇژ بە رۇژ رووى لە دابەزىن بووھ.

خستەى 1: بەھاي دىنار بەرامبەر دۇلار لە 2021 و 2022دا مانگانە

مانگ	نرخ	كاتى كردنەوھ	بەرزترىن	نزمترىن	رئىزەى گوربان
Dec-22	1,459.50	1,459.50	1,461.00	1,459.25	-0.07%
Nov-22	1,460.50	1,459.50	1,460.50	1,458.75	0.14%

0.00%	1,458.75	1,461.00	1,459.53	1,458.50	Oct-22
0.04%	1,458.75	1,461.00	1,459.52	1,458.53	Sep-22
-0.04%	1,458.75	1,461.00	1,459.52	1,458.00	Aug-22
0.00%	1,459.25	1,461.00	1,459.50	1,458.52	Jul-22
0.00%	1,459.25	1,460.27	1,459.50	1,458.50	Jun-22
0.00%	1,459.25	1,460.27	1,459.52	1,458.50	May-22
0.00%	1,458.75	1,460.77	1,459.52	1,458.52	Apr-22
0.00%	1,459.25	1,461.00	1,459.50	1,458.52	Mar-22
0.00%	1,459.00	1,460.57	1,459.52	1,458.50	Feb-22
0.00%	1,459.20	1,461.07	1,459.52	1,458.52	Jan-22
0.04%	1,458.50	1,461.15	1,459.00	1,458.52	Dec-21
0.00%	1,458.00	1,461.57	1,459.00	1,458.00	Nov-21
-0.07%	1,458.00	1,461.50	1,460.00	1,458.00	Oct-21
0.07%	1,458.50	1,461.65	1,459.00	1,459.00	Sep-21
0.00%	1,458.00	1,461.15	1,459.00	1,458.00	Aug-21
0.00%	1,457.00	1,461.65	1,459.00	1,458.00	Jul-21
0.00%	1,458.54	1,462.00	1,459.00	1,458.00	Jun-21
0.00%	1,458.00	1,463.00	1,459.00	1,458.00	May-21
0.00%	1,458.00	1,462.50	1,459.00	1,458.00	Apr-21
0.00%	1,458.00	1,462.79	1,459.00	1,458.00	Mar-21
-0.14%	1,458.00	1,462.50	1,460.00	1,458.00	Feb-21
0.07%	1,458.54	1,462.79	1,460.00	1,460.00	Jan-21

[سەرچاوه: مالىپەرى ئىنقىستىنگ[4]

ھۆكۈمەت كەمبەھىيە دۆلەتلىرى ئەمىرىكى بە بەراورد بە دراۋەكانى دىكەى جىھان

سالى 2022، بەھاي دۆلەت بەرترىن ئاستى خۇى بەرامبەر زۆربەى دراۋەكانى دىكەى ولتاتانى جىھان لەئىويانىشىدا ئىرۇ، پاون و يەنى زاپۇنى و يونانى چىنى تۆماركرد. بەپىى داتاكانى مالىپەرى ترەيدىنگ فىو "لەسالىكى قورس و پر لە بەرزى و نزمى بەھاي دراۋەكاندا، دۆلەتلىرى ئەمىرىكى بەھايەكى نموونەى تۆماركرد، بەشئوھەك لە بەرامبەر زۆربەى دراۋەكانى جىھان رووى لە بەرزىوونەو بوو[5].

لەماۋەى دوو دەھەى رابردودا بەھاي دۆلەت بەوشئوھەى ئەمسال بەرز نەبوۋەتەو، ئەويش پەيوەندى بە باشى ئابوورى ئەمىرىكاۋە لەچاۋ ولتاتانى دىكەى جىھان، بەتايبەئىش چىن و ئەوروپاۋە ھەيە[6] چىن بەدەست بلابوونەوھەى كۆفىد-19 و ئەوروپا بەدەست گرانى سووتەمەنىيەو دەئالئىن. ھەرۋەھا، ھۆكارىكى دىكەى بەرزى نرخی دۆلەتلىرى ئەمىرىكى بەھۇى بەرزكردنەوھەى رىزەى سوودى بانكى لەلەپەن بانكى فىدېرالى ئەمىرىكاۋەيە.

له ئەمسالدا ئەوەی جیگە سەرنجە، بۆ دووھم سال لەسەرەیک بەھای دراوەکانی دیکە وەک یەنی ژاپۆنی، پاوەند، ئیرو و دۆلاری ئوسترالی روویان لە دابەزین کردوو. بۆ نموونە یەنی ژاپۆنی بەرێژە 14.7%، رووی هیندی بەرێژە 9.6% و پاوەند بەرێژە 8%، یون چینی بەرێژە 8.6% و ئیرو بەرێژە 6% لە بەرامبەر دۆلار دابەزیوو. لەکاتیکیدا لە 2021 دا رووی هیندی بەرێژە 2% و یوانی چینی بەرێژە 2.7% و دۆلاری کەنەدی بەرێژە 0.7% لە بەرامبەر دۆلار روویان لەبەرزبوونەووە بوو وەک لە خشتە دووھمدا ھاتوو.

چاوەرواندەکریت لە 2023 دا بەھای دۆلار بەھۆی مەترسی قەیرانی دارایی جیھان، خاوبوونەووەی گەشە ئابووری جیھان، تارادەیک بەسەقامگیری بھینیتەو، بەلام ھەندیک لە لیکۆلینەوکانیش ئاماژە بە دابەزینی بەھاکە لە بەرامبەر دراوەکانی دیکە لە 2023 دا دەکەن [7].

خشتە 2: ریزە دابەزینی دراوی وڵان لە بەرامبەر دۆلار لە 2021 و 2022 دا

دراوی وڵاتان	ریژە گورانکاری لە بەرامبەر دۆلار لە 2021 دا	ریژە گورانکاری لە بەرامبەر دۆلار لە 2022 دا
یەن ژاپۆنی	-10.4%	-14.7%
روویە هیندی	2.0%	-9.6%
پاوەندی بەریتانی	-11%	-8.0%
یوان چینی	2.7%	-8.6%
ئیرۆ (یەکی ئوروپا)	-7.0%	-6.0%
دۆلاری کەنەدی	0.7%	-6.6%
دۆلاری ئوسترالی	-5.7%	-5.2%

سەرچاوە: تردینگ فو [8]، وەرگراوە لە 14 کانوونی یەکمەمی 2022 دا

خالیکی دیکە پەیوەست بە دۆلارەو دابەزینی بەھای دراوی وڵاتانی دراوسی عێراق، وانا ئیران، تورکیا و سووریایە، بەشێوەیک کەوا رۆژ بە رۆژ دراوەکیان بەرامبەر دۆلار دادەبەزیت. بۆ نموونە لیرە تورکی بەتەنیا لە 2021 دا بەرێژە 41% بەھاکە بەرامبەر دۆلار لە دەستداو، لەمانگی ئەیلوولی 2021 دا 1 دۆلاری ئەمریکی 8 لیرە بوو، بەلام ئیستا لە کانوونی یەکمەمی 2022 دا 18 لیرە، واتە دیسان نیوێ بەھاکە بە بەراورد بەسالی رابردوو لە دەستدا [9].

تەمەنی ئیرانی بەھەمان شێوەی لیرە تورکی رووی لە دابەزین بوو، بەشێوەیک کەوا لە مانگەدا نزمترین ئاستی میژووی تۆمارکرد و لە 2021 دا بەنزیکە ریزە 50% و لە سەرەتای خۆپیشاندانەکانیشتەو ریزە 18% لە دەستداو [10].

ھەرەھا، لیرە سووری بەھەمان شێوە رۆژ بە رۆژ ریکۆردی نوێ لە بەرامبەر دۆلار تۆمار دەکات. لەکاتیکیدا لە 2011 دا 47 لیرە یەک دۆلار بوو، بەلام لەماوەی رابردوودا بەرێژە 99% بەھاکە لە دەستداو و ئیستا گەیشتوووەتە 5 ھزار لیرە سووری [11].

کۆتایی

دیناری عێراقی تاکە دراوی نییە کە لە بەرامبەر دۆلار رووی لە دابەزین کردبیت، بەلکو دراوەکانی دیکە جیھان و بەتایبەتیش گەرە ئابوورییەکانی وەک چین، ژاپۆن و بەریتانیاش دراوەکانیان بەرامبەر دۆلار دابەزیوو.

لەماوەی سالانی رابردوودا بە بەراورد بە وڵاتانی دراوسی خالیکی سەرنجراکیشی پەیوەست بە بەھای دیناری عێراقی، تارادەیک جیگری یاخود کۆنترۆلکردنی بوو لەلایەن بانکی ناوەندییەو، بەلام ئیستا خەریکە عێراق تووشی ھەمان نەخۆشی دابەزینی رۆژ لەدوای رۆژی دراوی ھاوسیکانی دەبیت

لەکۆتاییدا، ترسەکە لە دەستدانی بەھای رۆژانە بە 1 ھزار تاوھکو 10 ھزار دینار نییە لە بەرامبەر دۆلار لە بازاردا، ھەرەھا پرسی چاکسازی و ریکریکردن لە سبیکردنەوێ پارە و پرسی ھەواڵکردنی و ھەمی یاخود ھەر جۆریکی دیکە نییە، بەلکو پرسی راستەقینە

داواکانی بانکی فیدرالی ئەمریکایە لە بانکی ناوەندی عێراق و، رێکارەکانی بانکی ناوەندییە. هەروەها، ترسی راستەقینە دارمانی بەهای دیناری عێراقی لە بەرامبەر دۆلارە وەک لیره و تمەن، بەلام هێشتا زوو بە ئۆه، چونکە عێراق یەدەگێکی سەروو 90 ملیار دۆلاری کۆکردووتەو و دەتوانیت خۆراکبیت، بەلام دیار نییە تا چ کاتیک!

<https://cbi.iq/news/view/2177> [1]

<https://www.rudaw.net/sorani/business/151220224> [2]

[3]
https://twitter.com/javad_owji/status/1537147458727321601?s=20&t=trThy4Fi3HBP3bQZkufT5g&fbclid=IwAR3nuSolCrOe5Sm0aSCDIPq6CEYjoxeqHnNof9dXZu9NXDldQlvAT95-kms

https://in.investing.com/currencies/usd-iqd-historical-data?interval_sec=monthly [4]

[/https://www.tradingview.com](https://www.tradingview.com) [5]

[/https://elements.visualcapitalist.com/visualizing-currencies-decline-against-the-u-s-dollar](https://elements.visualcapitalist.com/visualizing-currencies-decline-against-the-u-s-dollar) [6]

[7]
<https://www.euronews.com/2022/11/09/everything-is-overheating-why-is-turkeys-economy-in-such-a-mess#:~:text=Start.ing%20in%202013%2C%20the%20currency,%2D%2D%20and%20lots%20of%20it>

[9]
<https://www.euronews.com/2022/11/09/everything-is-overheating-why-is-turkeys-economy-in-such-a-mess#:~:text=Start.ing%20in%202013%2C%20the%20currency,%2D%2D%20and%20lots%20of%20it>

[10]
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-13/iran-s-currency-weakens-to-record-low-amid-more-sanctions-and-protests?leadSource=uverify%20wall>

[/https://www.middleeastmonitor.com/20221011-syria-lira-records-unprecedented-losses-against-us-dollar](https://www.middleeastmonitor.com/20221011-syria-lira-records-unprecedented-losses-against-us-dollar) [11]